

UDK 821.163.41:929 Koljević S.

Stručni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

**In memoriam:
SVETOZAR KOLJEVIĆ**

(1930–2016)

Smrću Svetozara Koljevića južnoslovenska nauka o književnosti izgubila je ne samo jednoga od vrsnih anglista već i značajnoga komparatistu, izvrsnoga poznavaoца južnoslovenske usmene epike i lucidnoga tumača Njegoševa djela.

Koljević je rođen 9. septembra 1930. godine u Banjaluci. Engleski jezik i književnost studirao je u Zagrebu i Beogradu, đe je 1954. i diplomirao. Magistraturu iz engleske književnosti stekao je na Univerzitetu u Kembridžu 1957. godine, a doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1959. godine. Od 1958. do 1992. predavao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Početkom rata u Bosni i Hercegovini, 1992. godine, odlazi iz Sarajeva, nastanjuje se u Novom Sadu i zapošljava na Filozofskom fakultetu, đe je radio do penzionisanja 1995. godine. Poslije 1995. godine predavao je englesku književnost na filozofskim fakultetima u Istočnom Sarajevu, Banjaluci i Nikšiću, kao i na Filološkom fakultetu u Beogradu. Kao gostujući predavač i istraživač boravio je na brojnim univerzitetima širom svijeta. Vodio je postdiplomske studije iz engleske i komparativne književnosti na Univerzitetu Indijana u SAD, a bio je gostujući profesor na Univerzitetu u Oksfordu i na Kalifornijskom univer-

zitetu u Berkliju. Držao je predavanja na univerzitetima u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Novom Sadu, Oksfordu, Londonu, Notingemu, Birmingemu, Šefildu, Glazgovu, Lankasteru, te u SAD na Harvardu, Princetonu, Južnoj Karolini, Illinoisu i Houp koledžu, kao i u Seulu u Južnoj Koreji. Za člana vanradnoga sastava SANU izabran je 1985. godine, a u radni sastav u statusu dopisnog člana 1992. godine. Redovni član SANU postao je 1997. godine. Od 2003. do 2015. godine obavljao je funkciju potpredsjednika Ogranka SANU u Novom Sadu. Autor je 22 knjige i više stotina pojedinačnih tekstova, kako iz oblasti engleske književnosti, tako i iz oblasti drugih književnosti s južnoslovenskoga područja, prevashodno iz južnoslovenske usmene epike. Bio je član Udruženja književnika BiH, Udruženja književnih prevodilaca BiH, član PEN-a, kao i Međunarodnog udruženja univerzitetskih profesora engleske književnosti. Preminuo je 29. 5. 2016. godine u Novome Sadu.

Iako je Koljević bio jedan od vodećih anglista na južnoslovenskome prostoru, ovđe ćemo se kratko osvrnuti na drugi, ne manje važan segment njegova naučnoga interesovanja, onaj posvećen usmenoj književnosti i Njegošu.

Malo je knjiga o našoj usmenoj književnosti koje tako sveobuhvatno i analitički prodorno sagledavaju fenomen epske pjesme kao knjiga *Naš junački ep* (1974) Svetozara Koljevića. Koljević se u svojim istraživanjima fokusirao na epske pjesme, osvjetljavajući istorijat njihova postanka i bogati repertoar tema, motiva, likova i sl. te nudeći nove, inventivne načine njihova čitanja i kulturološkoga kontekstualizovanja. Proširena, komparativnim iskustvima obogaćena verzija knjige objavljena je pod naslovom *The Epic in the Making* u Oksfordu 1980. godine. Knjiga je u prijevodu na srpski objavljena 1998. godine pod imenom *Postanje epa*. Pored te dvije monografije Koljević je južnoslovensku nauku o usmenoj književnosti obogatio i korisnom hrestomatijom *Ka poetici narodnog pesništva* (1982), podnaslovljenom „Strana kritika o našoj narodnoj poeziji“.

Petru II Petroviću Njegošu Koljević nije posvetio obimom veliki opus, no njegovi radovi idu u najvrednije priloge njegošologiji u posljednjih tridesetak godina. Monografiju *Njegoš u engleskoj i američkoj kulturi* (1999) započinje riječima: „Njegoš kao veliki pesnik (...) potpuno je u senci veoma živopisnih, često egzotičnih, političkih i kulturoloških pristupa njegovoj ličnosti u evropskoj i američkoj kulturi. Njegoš je, dakako, i za svoje sunarodnike, bar za one kojima more nije bilo do kolena, morao biti veoma egzotična pojava, u isti mah neobično izrazit skup osobina svog tla i vremena, ali i gorostas koji nikad nije imao, niti je mogao imati, dvojnika.“ U svojoj monografiji Koljević seriozno ispituje fenomen recepcije Njegoša u engleskoj i američkoj kulturi kroz tri hronološke faze: u XIX, u prvoj polovini XX vijeka i u periodu od 1945. do 1995. godine. Pored ove monografije Njegošu je posvetio i nekoliko manjih radova, „Smrt epa u Gorskom vijencu“ (u docnijoj, prerađenoj verziji „Sudbina

epa u *Gorskom vijencu* – dramatizacija epske postojbine“), „Promenljivost tačke gledišta u *Gorskom vijencu*“, „Vojvoda Draško i Branko Radičević – Tešanovi nastavljači?“ i „Njegošev humor“. Predmet Koljevićeva istraživanja nije su „velike teme“ njegošologije, već uže problemske cjeline, poput istraživanja funkcije humora, odnosa prema usmenom nasljeđu ili dovtljive analize udjela epskoga i dramskoga u strukturi Njegoševa djela. Rezultate svojih njegošoloških istraživanja Koljević rezimira riječima: „Njegoš je, istina, u svom razvoju 'pošao od narodne pesme', ali je 'stvorio novu pesničku formu, koristeći se pri tom svojim pesničkim iskustvom, svojim poznavanjem evropske poezije od Homera do romantizma', te uparvo na taj način, kao i na dramatičnoj podlozi svog ličnog duhovnog i životnog iskustva, preobrazio u *Vijencu*, kao, uostalom, i u *Luči* jedan 'politički mit... u poeziju i filozofiju'. Štaviše, u krajnjoj liniji *Gorski vijenac* nije čak ni samo ogledalo svekolike kobi ljudske istorije nego suštinsko pitanje o mogućem duhovnom izlazu iz njenog začaranog kruga.“

U kojem god polju nauke o književnosti da se ogledao Svetozar Koljević je ostavio značajnoga traga. Prepoznatljivoga stila, na granici esejističkoga i literarnoga, pronicljivih zapažanja i širokih interesovanja, Koljević ne samo da je zavrijedio laskavu titulu jednoga od najvećih srpskih esejista XX vijeka, kako ga je nazvao Marko Vešović, već i najlucidnijih duhova južnoslovenske humanistike uopšte. Njegovi radovi o epskoj poeziji i Njegošu vrijedan su heuristički doprinos književnoj montenegristici.

Aleksandar RADOMAN

**In memoriam:
SVETOZAR KOLJEVIĆ**

With the death of Svetozar Koljević, South Slavic literature studies lost not only one of the renowned anglicists, but also a significant comparativist, excellent connoisseur of South Slavic oral epic and lucid interpreter of Njegoš's works. In all the fields of literary studies he tackled, Koljević left a significant trace. Recognizable in style, on the border of essayistic and literary, with insightful observations and broad interests, Koljević has earned the title of one of the greatest Serbian essayists of the twentieth century, but also that of one of the most lucid spirits of South Slavic humanities in general. Koljević's work in the field of literary Montenegrinistics belongs to its most valuable achievements in the last four decades.

Key words: *Svetozar Koljević, English literature, oral literature, study of Njegoš*